

Κοκκίδου, Μ. (2019). Οι λειτουργίες της μουσικής ως βάση για την ανάπτυξη μουσικών προγραμμάτων σπουδών. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 195–203). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.



## Οι λειτουργίες της μουσικής ως βάση για την ανάπτυξη μουσικών προγραμμάτων σπουδών

Μαίη Κοκκίδου

Εντεταλμένη λέκτορας, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου  
ugenius@otenet.gr

*Η μουσική δεν είναι μόνο ό,τι ακούμε ή παίζουμε αλλά και όλες οι πρακτικές που προσδιορίζουν τη δημιουργία, την πρόσληψη και τη μετάδοσή της. Είναι ένα σύνθετο σύστημα πολιτισμικών νοημάτων. Σε αυτή τη βάση, το παρόν άρθρο προτείνει ένα μουσικό πρόγραμμα σπουδών βασισμένο στις λειτουργίες της μουσικής (ΠΣΑΜ), μέσα από παραδείγματα για την εφαρμογή στη σχολική μουσική εκπαίδευση. Ειδοποιός διαφορά από τα υπάρχοντα ΠΣ είναι ότι τα μουσικά είδη και οι πρακτικές θα πρέπει να επιλέγονται με βάση την σημασία τους και τη λειτουργία τους στην κοινωνική-μουσική ζωή των μαθητών μας και στην κοινωνία στο σύνολό της. Το ΠΣΑΜ είναι εξ ορισμού διαθεματικό και διαπολιτισμικό καθώς οι λειτουργίες δεν μπορούν να περιοριστούν μόνο στο πεδίο της μουσικής ή στον κυρίαρχο πολιτιστικό κανόνα. Με αυτό τον τρόπο, αποτελεί εφελτήριο για την ανανέωση της συζήτησης για το θεωρητικό-φιλοσοφικό υπόβαθρο της μουσικής εκπαίδευσης και για τη δημιουργική εφαρμογή νέων ιδεών στη μουσική διδασκαλία-μάθηση.*

**Λέξεις κλειδιά:** πρόγραμμα σπουδών μουσικής, λειτουργίες της μουσικής, πολιτισμός, νόημα της μουσικής

## Music functions as a basis for the development of music curricula

May Kokkidou

Adjunct lecturer, Master Program, European University of Cyprus  
ugenius@otenet.gr

*Music is not just about listening or playing, but also all practices that define its creation, reception and transmission. It is a complex system of cultural meanings. In this view, the present article puts forward a music curriculum based on music functions through examples on how it would be applied in school music education. The qualitative difference of this proposal to the existing curricula is that music genres and practices should be chosen on the grounds of their importance and function in our students' lives and society's socio-cultural life. The function-based music curriculum is by default interdisciplinary and intercultural as music functions cannot be restricted solely to the music field or the dominant cultural. In this way, it can update the conversation about the theoretical-philosophical foundations of music education and about the creative implementation of new ideas in music teaching and learning.*

**Keywords:** music curriculum, music functions, culture, musical meaning

## Εισαγωγή

Η μουσική δεν είναι μόνο ό,τι ακούμε ή παίζουμε αλλά και όλες οι πρακτικές που προσδιορίζουν τη δημιουργία, τη μετάδοση και την πρόσληψη των μουσικών

κομματιών, καθώς και τα νοήματα αυτών για μεμονωμένα άτομα ή/και κοινωνικές ομάδες. Η αλληλεπίδραση της μουσικής με τον άνθρωπο είναι σύνθετη και είναι γεγονός ότι η μουσική είχε άμεσες και έμμεσες συνέπειες για την ανθρώπινη συμπεριφορά, σε όλη την εξελικτική ιστορία του ανθρώπου (Geeves, 2014). Οι μουσικοί ήχοι κάνουν ξεχωριστή μία ανθρώπινη πρακτική και της δίνουν νόημα (Regelski, 2018). Έτσι, η αξία της μουσικής προσεγγίζεται ανάλογα με το πώς οι άνθρωποι την χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους, τόσο μεταφέροντας τον πολιτισμό (παρελθόν) όσο και μετασχηματίζοντας την κοινωνία (παρόν και μέλλον).

### **Ο προβληματισμός για τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών μουσικής**

Η εκπαίδευση επηρεάζεται από τις κοινωνικές συνθήκες. Συνεπώς, υπάρχει η ανάγκη για σύνδεση των προγραμμάτων σπουδών (ΠΣ) με τις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές-μουσικές συνθήκες, ανάγκες, προϋποθέσεις και κριτήρια (Regelski, 2018). Οι νέες κοινωνικές ορίζουσες, οι νέες μουσικές τεχνολογίες, οι αλλαγές στις συνθήκες σχολικής φοίτησης κ.ο.κ. απαιτούν συστηματική ανασκόπηση των ΠΣ.

Πώς, όμως, θα μπορούσαν να είναι τα σύγχρονα ΠΣ μουσικής; Για τον Regelski (2017), οι στόχοι και το αντικείμενο της μουσικής εκπαίδευσης θα είναι σημαντικά διαφορετικά εάν η μουσική γίνεται αντιληπτή ευρύτερα ως μία ζωντανή κοινωνική πρακτική και ένα κεντρικό στοιχείο του κοινωνικού ιστού. Η πρόκληση, σύμφωνα με την Jorgensen (2003), είναι να αποφύγουμε την ασφάλεια των προηγούμενων ιδεών των ΠΣ για «ένα μυθικό και εξιδανικευμένο παρελθόν» (σελ. 2). Για τους Elliott και Silverman (2015), η μουσική διδασκαλία-μάθηση πρέπει να βασίζεται στις γνώσεις και τις αξίες των μαθητών σχετικά με τη μουσική και να προάγει πραγματικές μουσικές πρακτικές που εξασφαλίζουν τη συνέχεια ανάμεσα στο σχολείο και στην καθημερινή ζωή.

Η θεωρία του πραξιαλισμού (praxial theory) προτείνει ότι τα είδη, οι χρήσεις και οι πρακτικές της μουσικής είναι η ουσία της μουσικής εκπαίδευσης. Αναφέρει τη σημασία της μουσικής για τις κοινωνικές δομές και δίνει βαρύτητα στη μουσική σε κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής, σε κάθε είδους ερασιτεχνικές και ψυχαγωγικές χρήσεις της, σε κάθε δράση που έχει μουσική αξία και νόημα για τους ανθρώπους (Regelski, 2018).

Εν ολίγοις, στη σύγχρονη σκέψη για τα μουσικά ΠΣ τονίζεται η ουσιαστική συμμετοχή των μαθητών σε μουσικές δράσεις μέσα από τις οποίες θα αποκτήσουν επίγνωση για τον ρόλο και την αξία της μουσικής στη ζωή τους. Αυτά είναι σημαντικό να γίνονται κατανοητά με ολιστικούς τρόπους και μέσα από εφαρμογές της πραγματικής ζωής.

### **Οι λειτουργίες της μουσικής**

Η μουσική σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικούς ανθρώπους. Χρησιμοποιούμε τη μουσική για ποικίλους σκοπούς: (για να ηρεμήσουμε, να κινηθούμε, να εμπνευστούμε, να ενωθούμε με άλλους κ.ο.κ.). Στη διερεύνηση των λειτουργιών της μουσικής, κομβική είναι η πρόταση του Alan Merriam η οποία

προέκυψε μέσα από πολυετή ανθρωπολογική διαπολιτισμική έρευνα σε κουλτούρες μικρής κλίμακας. Οι δέκα λειτουργίες της μουσικής κατά τον Merriam είναι: συναισθηματική έκφραση· αισθητική απόλαυση· διασκέδαση· επικοινωνία· συμβολική αναπαράσταση· σωματική αντίδραση· συμμόρφωση με τα κοινωνικά πρότυπα· επικύρωση κοινωνικών θεσμών και θρησκευτικών τελετών· συνέχεια και σταθερότητα του πολιτισμού· κοινωνική ενσωμάτωση (Merriam, 1964, σσ. 219-227). Σε κάθε λειτουργία, ο Merriam δίνει πολλά παραδείγματα από διάφορες μουσικές παραδόσεις. Βεβαίως, τα όρια ανάμεσα σε αυτές τις λειτουργίες δεν είναι πάντα ξεκάθαρα και υπάρχουν περιπτώσεις αλληλοκάλυψης.

Έχουν εκπονηθεί αρκετές έρευνες σε σχέση με τον ρόλο της μουσικής στη ζωή των ανθρώπων. Οι περισσότερες από αυτές διερευνούν μεμονωμένα τις εμπειρίες ακρόασης των ατόμων (κυρίως εφήβων και νέων) και το πώς οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται αυτές τις εμπειρίες με όρους χρήσης ή λειτουργίας. Να σημειωθεί ότι στις περισσότερες από αυτές τις έρευνες, οι όροι «λειτουργία» και «χρήση» («function» και «use» αντίστοιχα) εμφανίζονται ως ταυτόσημοι. Ωστόσο, ο Merriam (1964) έθεσε το ζήτημα της διάκρισής τους τονίζοντας ότι: «Όταν μιλώ για τις χρήσεις της μουσικής, αναφέρομαι στους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται η μουσική στην ανθρώπινη κοινωνία, στη συνήθη πρακτική ή στη συνήθη χρήση της μουσικής είτε ως κύριο αντικείμενο ή σε συνδυασμό με άλλες δραστηριότητες [...]. Η “χρήση”, στη συνέχεια, αναφέρεται στην κατάσταση στην οποία χρησιμοποιείται η μουσική στην ανθρώπινη δράση. Η “λειτουργία” αφορά στους λόγους της χρήσης της και ειδικότερα στον ευρύτερο σκοπό που εξυπηρετεί» (σελ. 210). Δηλαδή, οι λειτουργίες είναι μετρημένες, ενώ οι χρήσεις είναι ιδιαίτερες και πολλές. Μία δεδομένη χρήση μπορεί να συνδέεται με διάφορες λειτουργίες και, ανάλογα, μία δεδομένη λειτουργία μπορεί να υποστηριχθεί από μία σειρά χρήσεων.

Αν ξεπεράσουμε το ζήτημα της διαφοράς μεταξύ λειτουργίας και χρήσης της μουσικής, οι έρευνες προσφέρουν πολύτιμα δεδομένα για να αντιληφθούμε τις πολλές διαστάσεις της λειτουργίας της μουσικής για τη ζωή των ανθρώπων. Πολλές από αυτές εστιάζουν στις μουσικές προτιμήσεις και καταλήγουν ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν σκόπιμα και συνδέουν διαφορετικά μουσικά είδη ή στιλ με συγκεκριμένες λειτουργίες (Boer et al., 2012· Tekman et al., 2012· Schäfer & Sedlmeier, 2009) κάτι που μπορεί να συνδεθεί και με την ταυτότητα των ατόμων. Συνολικά, οι αξίες των ατόμων φαίνεται ότι καθορίζουν τις λειτουργίες της μουσικής (Tekman et al., 2012) ενώ υπάρχει συναίνεση ότι η μουσική εξυπηρετεί γνωστικές, συναισθηματικές, ενδοπροσωπικές, κοινωνικές και πολιτιστικές λειτουργίες (Boer et al., 2012· Schäfer & Sedlmeier, 2009).

Σύμφωνα με ερευνητικά ευρήματα, οι κυριότερες λειτουργίες που αποδίδουν οι άνθρωποι στη μουσική σχετίζονται με την ικανότητα της μουσικής να προκαλεί και να ρυθμίζει διαθέσεις, να χαλαρώνει (άμβλυνση του άγχους), να ενεργοποιεί, να ψυχαγωγεί και να βοηθά στη συγκρότηση σκέψεων και συναισθημάτων. Άλλες λειτουργίες που αναφέρονται συχνά είναι η αναπόληση (αναμνήσεις), η παρηγοριά, η ονειροπόληση (φαντασίωση), η διαφυγή από τα προβλήματα και τη ρουτίνα, η διαμόρφωση ταυτοτήτων (πολιτική, πολιτισμική, έμφυλη κ.ά.), η γνωριμία και διασύνδεση με άλλους ανθρώπους (οικογενειακοί και φιλικό δεσμοί, κοινές εμπειρίες και μνήμες), και η έκφραση προσωπικών αξιών (Tekman et al., 2012· Boer et al.,

2012· Herbert, 2012· Schäfer & Sedlmeier, 2009· Saarikallio & Erkkilä, 2007). Λιγότερο συχνές λειτουργίες είναι η εκτίμηση της μουσικής ως τέχνη (Schäfer & Sedlmeier, 2009), η διανοητική επεξεργασία (Saarikallio & Erkkilä, 2007) και η απομόνωση (Herbert, 2012). Γενικά, οι λειτουργίες της μουσικής έχουν αντίκτυπο στη συμπεριφορά των ανθρώπων και στην προσωπική ενδυνάμωση (Geeves, 2014). Οι διαπολιτισμικές διαφορές στις μουσικές λειτουργίες μπορούν να εξηγηθούν από τις παραδοσιακές πολιτισμικές αξίες μιας κοινωνίας (Boer et al., 2012).

Αυτό το μεγάλο σύνολο μουσικών λειτουργιών υπογραμμίζει την τεράστια δύναμη της μουσικής σε κεντρικές πτυχές της καθημερινής και κοινωνικής ζωής. Αντί να είναι προϊόν απλής αλυσίδας αιτίας και αποτελέσματος, οι λειτουργίες της μουσικής είναι αποτέλεσμα πολλαπλών συμβάντων που ενισχύουν, επηρεάζουν και αντισταθμίζουν το ένα το άλλο. Η ίδια χρήση μουσικής σε διαφορετικές ομάδες μπορεί να έχει διαφορετικές λειτουργίες.

### **Λειτουργίες της μουσικής και μουσική εκπαίδευση: μία πρόταση για ένα νέο ΠΣ**

Τι σημαίνουν όλα τα παραπάνω για τη μουσική εκπαίδευση; Αρχικά, όταν οι ήχοι γίνονται μουσική, κάνουν ξεχωριστή μία πρακτική και της δίνουν νόημα ενώ ταυτόχρονα αποκτούν οι ίδιοι νέο νόημα από την εν λόγω πρακτική (Regelski, 2018). Το αποτέλεσμα είναι μια αφθονία «μουσικών», καθεμιά από τις οποίες προκύπτει σε σχέση με διαφορετικές κοινωνικές-προσωπικές συνθήκες ή ανάγκες.

Σε αυτή τη βάση, προτείνω ένα πρόγραμμα σπουδών που θα βασίζεται στις λειτουργίες της μουσικής. Οι κατά τον Merriam δέκα λειτουργίες της μουσικής είναι ένα σημείο εκκίνησης καθώς αφορούν σε ευρείες λειτουργίες που καλύπτουν πολλές από τις χρήσεις της μουσικής. Αυτή η προσέγγιση αξιοποιεί τις μελέτες της DeNora (2000), σχετικά με τις χρήσεις της μουσικής στην προσωπική και κοινωνική ζωή των ανθρώπων, που μας βοήθησαν να καταλάβουμε πώς η χρήση της μουσικής διαμορφώνει την ταυτότητα των ατόμων και πώς η μουσική χρησιμοποιείται ως πολιτιστικό εργαλείο για την οργάνωση της συμπεριφοράς, των ενεργειών και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ανθρώπων.

Ποιες δυνατότητες προσφέρει το πρόγραμμα που έχει ως βάση τις λειτουργίες της μουσικής στη σχολική τάξη; Το πρόγραμμα σπουδών των μουσικών λειτουργιών (ΠΣΜΛ) συνεπάγεται μία στροφή από την «ανάγνωση της μουσικής» στην «ανάγνωση των μουσικών κόσμων». Μας δίνει τη δυνατότητα να απαλλαγούμε από τις πρακτικές της μουσικής εκπαίδευσης που αναπαράγονται άκριτα και παρέχει στους μαθητές ευκαιρίες να διερευνήσουν τις διαδικασίες της μουσικής επικοινωνίας στην καθημερινότητά τους, να προσεγγίσουν διαφορετικές μουσικές κουλτούρες και να απομακρυνθούν από την εθνοκεντρική προοπτική. Το ΠΣΜΛ ορίζει πλαίσια όπου οι εφαρμογές (ακρόαση, εκτέλεση, δημιουργία κ.λπ.) δεν είναι συγκυριακές ή απομονωμένες. Επίσης, έχει στο προσκήνιο την εμπειρία των μαθητών. Δίνει φωνή στους μαθητές και, έτσι, οι ιδέες τους ανανεώνουν τις διαδικασίες και συνδέουν τη σχολική μάθηση με την πραγματική ζωή. Ειδοποιός διαφορά του ΠΣΜΛ από τα ήδη υπάρχοντα ΠΣ είναι ότι τα μουσικά είδη και οι πρακτικές θα πρέπει να επιλέγονται με βάση την σημασία τους και τη λειτουργία τους στην κοινωνική-μουσική ζωή των μαθητών μας και στην κοινωνία στο σύνολό της. Έτσι, η μουσική μάθηση

εξελίσσεται καθώς οι μουσικές λειτουργίες αλλάζουν ανάλογα με τις τρέχουσες συνθήκες.

Η έννοια της λειτουργίας είναι ευρεία και περιλαμβάνει ιδεολογικές, πολιτισμικές και προσωπικές-συναισθηματικές διαστάσεις. Καθώς οι λειτουργίες δεν είναι ποτέ ουδέτερες, η διερεύνησή τους δεν είναι ζήτημα απόλυτου ναι/όχι επειδή κάθε λειτουργία είναι αποτέλεσμα ενός πολύπλοκου δικτύου πολιτισμικών κωδίκων, συμβάντων, κοινωνικών αναγκών και στόχων. Αυτό συνάδει με τις αρχές της κριτικής παιδαγωγικής και με την έννοια της μουσικής παιδείας ως κοινωνικής και πολιτιστικής δομής (βλ. Κοκκίδου, 2015).

Το ΠΣΑΜ είναι εξ ορισμού διαθεματικό και διαπολιτισμικό καθώς οι λειτουργίες δεν μπορούν να περιοριστούν μόνο στο πεδίο της μουσικής ή στον κυρίαρχο πολιτισμικό κανόνα. Είναι σύμφωνο με το ανανεωμένο μοντέλο του πραξιαλισμού κατά την έννοια ότι ο τρόπος που η μουσική υπάρχει, βιώνεται και γίνεται κατανοητή είναι πάντα σε σχέση με το πλαίσιο των κοινωνικών-μουσικών πρακτικών (βλ. Κοκκίδου, 2015). Σε αυτή τη λογική, τίποτα δεν είναι μη-μουσικό ή εξωμουσικό. Οι Elliott και Silverman (2015) υπογραμμίζουν ότι η μουσική είναι πάντοτε πλουραλιστική και ρευστή, και υπαγορεύεται από τις λειτουργικές συνθήκες της χρήσης της. Χωρίς κατανόηση των μουσικών συστημάτων και των ανάλογων κοινωνικών συμπεριφορών και χρήσεων, η μουσική δεν θα γινόταν κατανοητή παρά μόνο ως τυχαίοι ήχοι.

Στην επισκόπηση της βιβλιογραφίας, εντόπισα δύο μελέτες που συνηγορούν στην ανάπτυξη ενός μοντέλου με βάση τις λειτουργίες της μουσικής (Haack, 2005· Hodges & Haack, 1996). Αλλά και οι δύο παραμένουν περιορισμένες στο πλαίσιο του Merriam και δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα δεδομένα της σύγχρονης εποχής. Με τα σημερινά δεδομένα –ας μην ξεχνάμε ότι έχουν περάσει 50 χρόνια από την έρευνα του Merriam– είναι αυτονόητο ότι οι λειτουργίες θα πρέπει να εμπλουτισθούν καθώς υπάρχουν σημαντικές αλλαγές στα μουσικά περιβάλλοντα και στη φύση της μουσικής εμπειρίας. Από την πλευρά μου θα ήθελα να προσθέσω άλλες τέσσερις λειτουργίες της μουσικής: κατανάλωση και οικονομία, δόμηση της ταυτότητας (αντίληψη του μουσικού εαυτού και του κόσμου), μουσικός ακτιβισμός και αλληλεπίδραση στα ψηφιακά πολυτροπικά περιβάλλοντα. Θα ήθελα επίσης να συμπληρώσω την κατά Merriam επικοινωνία με τη διάσταση της απομόνωσης (μη-επικοινωνία). Η πρότασή μου έχει ως εξής:

**Συναισθηματική έκφραση:** Οι μαθητές καλούνται να συνειδητοποιήσουν τα συναισθήματα που τους προκαλούν διάφορες μουσικές (είδη και συγκεκριμένα κομμάτια) αφού πρώτα εξοικειωθούν με ένα ρεπερτόριο που θα τους επιτρέψει να μην εγκλωβιστούν στο δίπολο χαρά-λύπη. Ενδεικτικά, μπορούν να συζητήσουν για το συναίσθημα της περηφάνιας (π.χ., εθνικοί ύμνοι), της γαλήνης (όταν η μουσική κατευνάζει το άγχος), της συναισθηματικής διέγερσης (τραγούδια διαμαρτυρίας, χορευτική μουσική), της ανίας (γιατί δεν βρίσκω μία μουσική ενδιαφέρουσα;) κ.ά. Οι μαθητές μπορούν να αυτοσχεδιάσουν μουσική βάσει μιας δεδομένης συναισθηματικής κατάστασης.

**Αισθητική απόλαυση:** Οι μαθητές μπορούν να φέρουν στην τάξη μία μουσική που βρίσκουν ωραία (αρέσκεια) και μία άλλη που βρίσκουν απωθητική (δυσαρέσκεια).

Στη συνέχεια θα συζητήσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν το μουσικό τους γούστο και την αισθητική εμπειρία (εξοικείωση, πολιτισμικό υπόβαθρο, ανοιχτότητα κ.ά.). Αυτές οι συζητήσεις θα συνδεθούν και με την εκτέλεση μουσικής. Οι μαθητές μπορούν να συγκρίνουν την ευχαρίστηση που νιώθουν από τις διάφορες μουσικές δράσεις (τραγούδι, ακρόαση, παίξιμο με όργανα κ.λπ.) καθώς και την ευχαρίστηση που αντλούν από τη μουσική σε σύγκριση με άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης.

**Διασκέδαση:** Οι μαθητές συζητούν τους τρόπους που οι άνθρωποι διασκεδάζουν με τη μουσική και αναφέρονται στις δικές τους προτιμήσεις (είδη μουσικής και καλλιτέχνες). Μπορούν να τραγουδήσουν και να χορέψουν με τραγούδια της επιλογής τους και να διακρίνουν τα είδη της μουσικής με κριτήρια τα είδη διασκέδασης με τα οποία συνδέονται. Οι μεγαλύτεροι μαθητές μπορούν να εξετάσουν ερωτήματα όπως: Τα ΜΜΕ επιβάλλουν τρόπους για τη μουσική διασκέδαση; Ποια είναι η φύση της μουσικής διασκέδασης και πώς διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος της μουσικής;

**Επικοινωνία:** Οι επικοινωνιακές λειτουργίες της μουσικής αφορούν κύρια στην κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι μαθητές θα συζητήσουν για τα νέα περιβάλλοντα και τις νέες τεχνολογίες μουσικής επικοινωνίας (π.χ., web 2.0 συμμετοχικές μουσικές κοινότητες, χρήση των ακουστικών για δημιουργία μουσικών χώρων που απαγορεύουν οποιαδήποτε εισβολή). Επίσης καλούνται να αντιληφθούν ότι η μουσική επικοινωνία διαπερνά κάθε μουσική δράση. Σε αυτή τη βάση, είναι σημαντικό οι μικρότεροι μαθητές να ακούν συχνά τις εκτελέσεις των μεγαλύτερων μαθητών και το αντίστροφο.

**Συμβολική Αναπαράσταση:** Οι μαθητές θα έρθουν σε επαφή με κομμάτια που έχουν συμβολικό ρόλο σε ποικίλες θρησκευτικές παραδόσεις, σε εθνότητες (εθνικοί ύμνοι) και σε κοινωνικές ομάδες (π.χ., τραγούδια που συμβολίζουν τον αγώνα για ελευθερία, τραγούδια-σύμβολα πολιτικών διαφορών). Μπορούν να αναζητήσουν τραγούδια από όλα τα είδη της μουσικής που είναι εμβληματικά για μία κουλτούρα. Μπορούν να γράψουν δικά τους τραγούδια αναφορικά με το σχολείο που φοιτούν ή την περιοχή που κατοικούν. Οι μεγαλύτεροι μαθητές θα συνειδητοποιήσουν ότι κάθε συμβολική μουσική αναπαράσταση φέρει νόημα και χρειάζεται ερμηνεία. Επίσης, οι μαθητές θα εξοικειωθούν με τα ποικίλα είδη συμβόλων που χρησιμοποιούνται στη μουσική γραφή (γράμματα από το αγγλικό αλφάβητο για τις νότες και τις συγχορδίες, τα, τι-τι κ.λπ. για τα ρυθμικά μοτίβα, αριθμοί για τους χρόνους των μέτρων ή τις σχετικές θέσεις των φθόγγων στις κλίμακες κ.ά.).

**Σωματική Αντίδραση:** Η κιναισθητική μουσική εμπειρία έχει πολλές μορφές ενώ είναι πολυάριθμες οι χρήσεις της μουσικής για κίνηση και για χορό. Οι μαθητές θα εξερευνήσουν τις σωματικές κινήσεις που σχετίζονται με τη μουσική (κρουστά σώματος, χορός κ.λπ.) αλλά και κάθε αλλαγή στο σώμα σε αντίδραση στη μουσική (καρδιακός παλμός, συγχρονισμός με τον ρυθμό κ.λπ.). Μπορούν να παίξουν με διάφορα όργανα και να χορέψουν. Ανώτερος στόχος είναι να αποκτήσουν επίγνωση για την φύση της σωματικής κίνησης σε διάφορες μουσικές δράσεις. Πώς χρησιμοποιούμε το σώμα μας κατά την ακρόαση ή την εκτέλεση μουσικής; Πώς

προκύπτει η χαρά από την κίνηση του χορού; Πώς η μουσική ηρεμεί τα βρέφη; Με ποιο τρόπο το μουσικό όργανο είναι φυσική επέκταση του σώματος του μουσικού; Οι μαθητές μπορούν να χορέψουν με μουσικές του κόσμου και μετά να δούνε βίντεο με παραδοσιακούς χορευτές. Ένα συμπέρασμα που μπορεί να προκύψει είναι ότι η μουσική είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο αλλά δεν είναι παγκόσμια γλώσσα.

**Συμμόρφωση με τα Κοινωνικά Πρότυπα:** Η μουσική είναι μέσο προσαρμογής σε ένα περιβάλλον. Οι μαθητές θα αναζητήσουν παραδείγματα όπου η μουσική υποβάλλει ή/και επιβάλλει αποδεκτές συμπεριφορές. Οι μεγαλύτεροι μαθητές θα στοχαστούν για τις σχέσεις πολιτικής και μουσικής, για μορφές μουσικής προπαγάνδας. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται να μην διαιωνίζουν άκριτα τις υπάρχουσες πρακτικές στη σχολική μουσική εκπαίδευση καθώς συχνά οι μουσικές εκδηλώσεις στο σχολείο χρησιμεύουν ως μέσα ενίσχυσης του κυρίαρχου λόγου.

**Επικύρωση Κοινωνικών Θεσμών και Θρησκευτικών Τελετουργικών:** Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η μουσική έχει ηθική-συμβολική δύναμη. Πολλές κοινωνικές και θρησκευτικές πρακτικές είναι δεμένες με τη μουσική (για να δοξάσουν τη θεϊκή δύναμη, για να τιμήσουν τους ηγέτες, για προσευχή). Οι μουσικές ψαλμωδίες ενισχύουν τη θρησκευτική πίστη και έχουν θετικό (κάθαρση, απελευθέρωση, θεραπεία) ή αρνητικό πρόσημο (π.χ., συλλογική ύπωση, φανατισμός). Βασικά ερωτήματα για το μάθημα είναι: Ποιος είναι ο ρόλος της μουσικής στην θρησκευτική ζωή των ανθρώπων; Ποια είδη μουσικής συνδέονται με κοινωνικές τελετές; Ποια είναι η σχέση μουσικής και κοινωνικών θεσμών;

**Συμβολή στη Συνέχεια και Σταθερότητα του Πολιτισμού:** Η μουσική συνδέει το παρόν με το παρελθόν και το μέλλον. Οι μαθητές θα έρθουν σε επαφή με τραγούδια και μουσικές που στήριξαν τη συνέχεια ενός πολιτισμού (π.χ., γκόσπελ). Θα αναζητήσουν παραδείγματα μύθων, θρύλων, παραμυθιών κ.ο.κ. που δείχνουν τη σημασία της μουσικής σε διάφορους πολιτισμούς. Μπορούν να δημιουργήσουν ηχοϊστορίες ή να αυτοσχεδιάσουν πάνω σε αυτό το υλικό. Οι μεγαλύτεροι μαθητές θα βρουν τραγούδια από οποιαδήποτε εποχή ή είδος και θα συζητήσουν τον αντίκτυπό τους στη σταθερότητα του πολιτισμού. Ερωτήματα για τους μεγαλύτερους μαθητές: Κάθε μουσικό έργο αντανακλά τις αξίες και τον πολιτισμό της εποχής του και, αν ναι, με ποιον τρόπο; Είναι δυνατόν να είσαι 'μέσα' ένα μουσικό έργο εάν είσαι 'ξένος' στον πολιτισμό που το δημιούργησε; Γιατί κάποιοι μουσικοί μένουν στην ιστορία ενώ άλλοι ξεχνιούνται;

**Κοινωνική Ενσωμάτωση και Κοινωνική Συνοχή:** Οι μαθητές θα βιώσουν την ομαδικότητα μέσα από τραγούδι, χορό και παίξιμο στα όργανα. Θα αναζητήσουν τραγούδια που ενώνουν τους ανθρώπους (π.χ., τραγούδια διαμαρτυρίας, τραγούδια ποδοσφαιρικών ομάδων, παραδοσιακά τραγούδια εργασίας) και θα τραγουδήσουν κάποια από αυτά. Οι μεγαλύτεροι μαθητές καλούνται να αντιληφθούν ότι η ενοποιητική λειτουργία της μουσικής δεν είναι ούτε απλή ούτε φυσική δομή. Η μουσική μπορεί και να ενώσει και να διαχωρίσει τους ανθρώπους.

**Κατανάλωση και Οικονομία:** Η μουσική είναι κινητήριος μοχλός για την αγορά. Στην κατανάλωση της μουσικής, τα μουσικά είδη αποκτούν λειτουργία ανάλογα με το κοινό που τα καταναλώνει. Οι κοινωνικές-οικονομικές λειτουργίες της μουσικής μπορούν να συσχετισθούν, επίσης, με μηχανισμούς ελέγχου. Σε αυτή τη βάση, μπορούν να υλοποιηθούν projects με στόχο να διερευνήσουν οι μεγαλύτεροι μαθητές την οικονομική αξία της μουσικής και να διαπιστώσουν αν υπάρχουν κοινωνίες χωρίς οικονομική λειτουργία της μουσικής. Οι μαθητές κάθε ηλικίας καλούνται να συνειδητοποιήσουν το κόστος που απαιτείται για τη μουσική ζωή τους (τεχνολογικά gadgets, αγορά μουσικών οργάνων, εισιτήρια για συναυλίες, τηλεοπτικές μουσικές παραγωγές κ.λπ.).

**Δόμηση της Ταυτότητας:** Πώς τα άτομα κατασκευάζουν και επιβεβαιώνουν τις πολιτιστικές τους ταυτότητες μέσω της μουσικής. Πώς οι κοινωνικές και τεχνολογικές αλλαγές διαμορφώνουν τις μουσικές ταυτότητες των ανθρώπων; Οι μεγαλύτεροι μαθητές θα κατανοήσουν πώς οι μουσικές τους εμπειρίες συμβάλλουν στον τρόπο που βλέπουν τον εαυτό τους και τον κόσμο και θα συζητήσουν για τη μετασχηματιστική δύναμη συγκεκριμένων μουσικών εμπειριών. Κάθε μαθητής μπορεί να γράψει ένα μικρό τραγούδι (ένα κουπλέ) με βάση τις προσωπικές του μουσικές εμπειρίες.

**Μουσικός ακτιβισμός:** Οι μαθητές θα σκεφτούν πώς η μουσική μπορεί να χρησιμοποιηθεί για ειρηνικούς σκοπούς ή για την καταπολέμηση της κοινωνικής ανισότητας (σε αντίθεση με τις δράσεις φονταμενταλισμού ή εθνικισμού που έχουν εξαιρετικά επικίνδυνες αποχρώσεις). Πώς μπορούμε να προωθήσουμε τον ακτιβισμό μέσω της μουσικής; Όλοι μαζί θα οργανώσουν δράσεις όπως: συναυλία για συγκέντρωση χρημάτων για τις οικογένειες προσφύγων που ήρθαν στην Ελλάδα, τραγούδια σε ένα γηροκομείο, τραγούδια και συνθήματα στη γειτονιά με στόχο την ευαισθητοποίηση σε ένα περιβαλλοντικό ζήτημα. Όταν το κοινό δεν είναι μόνο μαθητές, εκπαιδευτικοί και γονείς, δηλαδή όταν μία εκδήλωση οργανώνεται για να παρουσιαστεί σε μία άλλη κοινότητα, το έργο της μουσικής εκπαίδευσης παίρνει έναν ευρύτερο σκοπό και δράση.

**Αλληλεπίδραση σε ψηφιακά πολυτροπικά περιβάλλοντα:** Η νέα ακουστική-μουσική οικολογία της ζωής των ανθρώπων διαμορφώνεται από την πολυπλοκότητα των σημερινών οπτικοακουστικών μουσικών κόσμων. Οι μαθητές περιγράφουν πότε και πώς χρησιμοποιούν τα ψηφιακά μέσα επικοινωνίας και πώς αναπτύσσουν τη μουσική κατανόηση. Η χρήση και δημιουργία μουσικών βίντεο θα επιτρέψει στους μαθητές να αντιληφθούν τη μουσική σε οπτικοακουστικά πλαίσια και το πώς αυτή συμβάλλει στην κατανόηση των οπτικών πληροφοριών καθώς και να τους προβληματίσει για την αξιοπιστία της μουσικής πληροφορίας στο διαδίκτυο.

## Επίλογος

Η μουσική καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ανθρώπινης εμπειρίας. Κάθε μουσική εμπειρία διαφέρει από κάθε τύπο δραστηριότητας και σε σχέση με το πλαίσιο που πραγματοποιείται. Οι λειτουργίες της μουσικής αποτυπώνουν πώς βιώνουμε τη



μουσική και καθορίζουμε τα περιβάλλοντα όπου οι μουσικές δράσεις (ακρόαση, εκτέλεση, σύνθεση, αυτοσχεδιασμός, κίνηση-χορός, διασκευή, παραγωγή) υλοποιούνται, συνδέονται ή επηρεάζονται αμοιβαία.

Στο παρόν άρθρο, συζητήθηκαν οι λειτουργίες της μουσικής ως καθοδηγητικοί άξονες για ένα ΠΣ μουσικής στη σχολική εκπαίδευση. Στο ΠΣΛΜ, οι εκπαιδευτικοί μουσικής μπορούν να είναι δημιουργικοί στην εφαρμογή ιδεών στην πράξη. Κάθε λειτουργία μπορεί να συνδεθεί με διάφορες δράσεις σε ένα –το δυνατό περισσότερο– αυθεντικό πλαίσιο. Μία αρχή που διαπερνά την εν λόγω πρόταση είναι ότι η ‘ασφάλεια’ της διδασκαλίας των στοιχείων της μουσικής χωρίς τη σύνδεση αυτών με μεγαλύτερα ζητήματα –όπως οι διακρίσεις, τα έμφυλα στερεότυπα, ο ρατσισμός, η βία, η εμπορευματοποίηση της μουσικής– θα εξακολουθεί να περιορίζει τη μουσική εκπαίδευση σε έναν διεκπεραιωτικό ρόλο.

### Βιβλιογραφικές αναφορές

- Boer, D., Fischer, R., Tekman, H. G., Abubakar, A., Njenga, J., & Zenge, M. (2012). Young people's topography of musical functions: personal, social and cultural experiences with music across genders and six societies. *International Journal of Psychology*, 47(5), 355–369.
- DeNora, T. (2000). *Music in everyday life*. Oxford: Oxford University Press.
- Elliott, D., & Silverman, M. (2015). *Music matters: a philosophy of music education*. New York: Oxford University Press.
- Geeves, A. (2014). Examining the relationship between music and human behavior. In W. Forde Thompson (Ed.), *Music in the Social and Behavioral Sciences: An Encyclopedia* (pp. 565–568). Thousand Oaks: Sage.
- Haack, P. A. (2005). The uses and functions of music as a curricular foundation for music education. In D. Hodges (Ed.) *Sounds of Learning: The Impact of Music Education*. Retrieved November, 12 2014 from <http://performingarts.uncg.edu/mri/research-areas/music-education#impact>.
- Herbert, R. (2012). Young peoples' use and subjective experience of music outside school. In E. Cambouropoulos, C. Tsougras, P. Mavromatis & K. Pasiadis (Eds.), *Proceedings of the 12th International Conference on Music Perception and Cognition* (pp. 423–431). Thessaloniki, Greece.
- Hodges, D. A., & Haack, P. A. (1996). The influence of music on behaviour. In D. A. Hodges (Ed.), *Handbook of Music Psychology* (pp. 469–555). San Antonio: IMR Press.
- Jorgensen, E. (2003). *Transforming music education*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Κοκκίδου, Μ. (2015). *Διδακτική της μουσικής*. Αθήνα: Fagottobooks.
- Merriam, A. (1964). *The anthropology of music*. Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Regelski, T. A. (2017). Social observations for why teach music? *TOPICS for Music Education Praxis*, 2, 40–74. Retrieved from <http://topics.maydaygroup.org/2017/Regelski17.pdf>.
- Regelski, T. A. (2018). Curriculum traditions, music education, and the praxial alternative. *TOPICS for Music Education Praxis*, 1, 1-45. Retrieved May, 19 2018 from [http://topics.maydaygroup.org/articles/2018/Regelski\\_2018.pdf](http://topics.maydaygroup.org/articles/2018/Regelski_2018.pdf).
- Saarikallio, S., & Erkkilä, J. (2007). The role of music in adolescent's mood regulation. *Psychology of Music*, 5(1), 88–109.
- Schäfer, T., & Sedlmeier, P. (2009). From the functions of music to music preference. *Psychology of Music*, 37(3), 279–300.
- Tekman, H. G., Boer, D., & Fischer, R. (2012). Values, functions of music, and musical preferences. In E. Cambouropoulos, C. Tsougras, P. Mavromatis & K. Pasiadis (Eds.), *Proceedings of the 12th International Conference on Music Perception and Cognition* (pp. 372–377). Thessaloniki, Greece.